

VERESS EMŐD

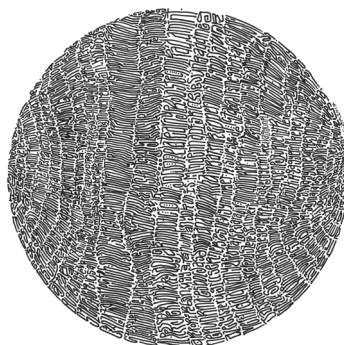
A KÖZÖS EURÓPAI ADÁSVÉTELI JOG MEGALKOTÁSÁNAK KUDARCA (2011–2015)

A terv: opcionális jog létrehozása

■ **Tények.** Az Európai Bizottság 2011 októberében nagy célokat tűzött ki: előterjesztette a közös európai adásvételi jogról (*Common European Sales Law – CESL*) szóló rendelettervezetét. 2014. február 26-án az Európai Parlament elfogadta az Európai Bizottság rendelettervezetét a közös európai adásvételi jog létrehozásáról (416 igen, 159 nem szavazattal és 65 tartózkodással). Ez elviekben nagy egyetértést és konszenzust jelöl. A valóság azonban más: a Parlament által elfogadott változat és a Bizottság által kezdeményezett forma két egymástól gyökeresen eltérő szabály volt. Gyakorlatilag más-más rendelettervezetek, a Parlament olyan mértékű koncepcióváltást vitt végbe. Ezt kellett volna követni a rendeletalkotási eljárásban a Tanács jóváhagyásának.

2014. december 16-án az Európai Bizottság bemutatta 2015-ös munkatervét, amelyben a közös európai adásvételi jog a visszavonási javaslatok listáján szerepel, az indoklás: módosított javaslat elkészítése, amely „felszabadítja” („unleash”) az elektronikus kereskedelmet a digitális egységes piacon.¹ Vagyis a rendeletalkotási eljárásban levő tervezetnek vége lett, átdolgozás céljából visszavonták, ebben a formájában lemondtak róla.

Az opcionális jog fogalma. A szabályozás célja az egységes európai opcionális adásvételi szerződési jog elérhetővé tétele volt. Mit is jelent az opcionális jog?

Lesz-e valamikor, hosszabb távon, nemcsak online szerződésekre vonatkozó, hanem általánosabb közös európai opcionális adásvételi jog, az eredeti bizottsági koncepció mentén? Vagy sokkal több: egységes európai polgári törvénykönyv?

A tervezet egységes európai adásvételi jog elérhetővé tételéről beszélt, vagyis ez a jog opcionális jellegű lett volna, a felek választásán múlott volna e jog alkalmazása, ez a jog nem helyettesítette volna sem a nemzeti szabályozást (általában a Polgári törvénykönyvek adásvételre vonatkozó szabályozását), sem a vonatkozó nemzetközi szerződések, például a Bécsi Vételi Egyezményt. A rendelettel létrejött volna a 28 tagállami adásvételi rezsím mellett még egy, a 29. adásvételi rezsím, amely gyakorlatilag az összes tagállam jogrendjének integráns részét képezte, képezte volna.²

Az egységes jelleg azt is kifejezte, hogy ez egy olyan szabályozás, amely önmagában létező, azaz nem kell mögöttes anyajogokra, egyes nemzeti jogokra támaszkodni e szabályozás alkalmazásakor. A tervezet ilyen értelemben mondta ki, hogy a közös európai adásvételi jogot autonóm módon, a céljaival és az alapelvekkel összhangban kell értelmezni. Ennek az lett a következménye, hogy a rendelettervezet jóval több volt, mint az adásvétel mint különös szerződés átfogó szabályozása. Igen sok általános kötelmi jogi és fogyasztóvédelmi szabályt tartalmazott: olyan kérdésekről is rendelkezett, mint a szerződés megkötése, az akarathibák, a szerződés értelmezésének szabályai, a tisztességtelen szerződési feltételek, a szerződésszegés, az elévülés stb.³ Ugyanakkor más kötelmi jogi kérdések, például a többalanyúság vagy a követelés-átruházás problémája nem voltak szabályozva.

Az irányelv mint radikális harmonizációs eszköz. Az opcionális joghoz képest az irányelv, például az ügynöki szerződésről szóló irányelv (1986), a tisztességtelen szerződéses záradékokról szóló irányelv (1993), a fogyasztói adásvételről szóló irányelv (1999), illetve a fogyasztói jogokról szóló irányelv (2011) sokkal radikálisabb harmonizációs eszköz, mert az irányelvvel a nemzeti jogokat összhangba kell hozni, azaz az irányelv útján történő harmonizáció átalakítja a nemzeti jog tartalmát. Az opcionális jog ezzel szemben érintetlenül hagyja a nemzeti jogot, azzal párhuzamosan állít fel egy új jogrendet, amelynek alkalmazása a szerződő felek döntésének a kérdése. A javasolt opcionális európai jog nem volt úttörő jellegű, ez az úttörés korábban már megtörtént, például opcionális jognak számít az európai részvénytársaság (Societas Europaea, SE) szabályozása⁴ mint a nemzeti jogok (például a romániai 1990. évi 31. társasági törvény) által felkínált társasági típusok⁵ mellett választható sajátos, egységes Európai Unió társasági forma.

Alkalmazási terület. Az egységes európai opcionális adásvételi szerződési jog alkalmazási területe alapvetően a határokon átnyúló ügyletek kérdése lett volna, amelyek alapállásban nem tartoznak egyik jog alá sem (illetve az adásvételi szerződések a Bécsi Vételi Egyezmény hatálya alá tartozhatnak, ha annak alkalmazása alól például valamelyik nemzeti jog alkalmazásának a megjelölésével nem vonták ki a szerződést).

Az opcionális jog lényege, hogy a felek a megállapodásukat e jog alá vonhatják, és előnye, hogy mindenki számára megismerhető, egységes, nem kötött a tagállami határokhoz.

Az opcionális adásvételi jog elfogadható kompromisszum lehetett volna, de ennek politikai körülményei nem voltak adottak. Az idealisták viszont az európai közös adásvételi jogban az egységes európai Polgári törvénykönyv előképét látták, amely jelentős akadályt jelentett a tervezet elfogadásában a magánjogi jogegységesítéssel szembe forduló álláspontok súlya végett.

■ **Ellenérzések.** A magánjogi jogegységesítés leginkább kézenfekvő területe a szerződési jog. Grosschmid Béni (1852–1938) szerint a szerződési jogok is úgy hasonlítanak egymásra, mint két tojás („tojás-tojásként hasonló”). Vagyis nincs a jogegységesítés számára természetesebb terület, mint a szerződési jog.

Igen, de a magánjogi jogegységesítéssel szemben rendkívül erős és megalapozott ellenérzések is léteznek.

Az alkotmányos alapok hiánya. Megkérdőjelezhető volt a tervezet alkotmányos alapja. A rendelettervezet alapjául az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. cikke szolgált, amely szerint a belső piac megteremtése és működése érdekében az EU a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseit közelítheti. Kritikaként megfogalmazható, hogy a 114. cikk csak harmonizációs lehetőséget biztosít, tagállami rendelkezések közelítése révén, azaz alapvetően az irányelv jogalkotási technikájával operálhat. Ezen az alapon közös európai adásvételi rendelet elfogadása nem is lehetséges. Tekintettel az EU korábbi gyakorlatára is, e kifogás nem igazán állt meg a lábán. A 114. cikk „intézkedésekről” és nem irányelvekről beszél, és egy opcionális adásvételi jog megteremtése a nemzeti jogrendszerek szempontjából nem több harmonizációnál, még ha rendeleti úton valósul is meg, ugyanis e rendelet nem helyettesíti a nemzeti adásvételi szabályozásokat (lásd az opcionális jogról szóló előbbi fejtegetést).

Jogi eszperantó? Sokkal fontosabb, hogy nagyon erőteljes kulturális jellegű fenntartások övezik a közös európai adásvételi jogot. Sokan a magánjogi jog egységesítését „jogi eszperantóként” tekintik. Vagyis ahogyan a nemzet nélküli nyelv sem tudott átütő sikereket elérni, úgy a nemzeti jogi kultúra nélküli jog sem lehet sikeres, vagy egyenesen nem is létezhet. E felfogás radikális változatában nincs közös európai jogi kultúra, a jogi kultúra alapvetően nemzeti jellegű. Így a magánjog határai és az államhatárok egybe kell essenek. A jog az alapvetően a nemzeti kultúra kifejezése. Így létezik német, francia, osztrák, magyar vagy román jogi kultúra. Sőt a magánjogi jogegységesítés a jogi kultúrákat egyenesen veszélyezteti. Egy neves francia szerzőt idézek: „a francia jogot franciául gondolják ki és írják le. A francia polgári törvénykönyv egységes egésznek alkot. Ezt nem lehet egyetlen szabályozásra egyszerűsíteni. A Code civil a francia jog emlékműve, és elsődleges viszonyítási alapunk.”⁶ Vannak, akik a francia társadalom alapvető összekötő erejének tekintik a Code civilt, és az európai magánjogi jogegységesítést a francia társadalom kohézióját aláásó folyamatnak. Egy ilyen megközelítés alapján nagyon sok emberben komoly ellenérzést szült a közös európai adásvételi rendelet (eredeti) tervezetének azon rendelkezése, amely szerint a tagállamok fakultatívan akár azt is lehetővé tehetik, hogy belső jogviszonyok tekintetében is alkalmazzák a közös európai adásvételi jogot.

Voltak esetek, amikor az EU bírósága a nemzeti magánjogi identitást írta felül. Például a termékfelelősségi irányelv⁷ (a nemzeti jogba történő átültetést megkívánó jogszabályi forma) azt írta elő, hogy a kár a következőket foglalja magába: a) halál vagy testi sérülés által okozott kár; b) a hibás terméken kívül más dologban okozott kár, vagy a dolog megsemmisülése 500 euró értékhatár fölött, feltéve, hogy a dolog általában személyes használatra vagy fogyasztásra szolgál, és azt a károsult elsősorban személyes használatára vagy fogyasztásra használta. A francia jogba nem vették át ezt az 500 eurós

értékhatárt, amely kisebb mértékű kár esetén a kártérítést kizárta, hanem a francia Polgári törvénykönyv elveivel összhangban a teljes kártérítés elvét alkalmazták. A francia magánjogi identitás (magánjogi közrend) tiltja a károkozás alól való mentesülést, ezért az 500 euró alatti károk esetén sem elfogadható, hogy ne történjen meg a kártérítés, így végső soron a francia polgári jog kulturális lényegével ellentétes az irányelv által alkalmazott megközelítés. Ugyanígy, az irányelv szerint, ha a termék gyártója nem állapítható meg, a termék minden szállítója gyártónak tekintendő, kivéve, ha észszerű időn belül tájékoztatja a károsultat a gyártónak vagy annak a személyéről, akinek a terméket szállította. A francia jog a gyártót és a szállítót is felelni rendelte, ismét a francia polgári jog elveivel összhangban. Az irányelv a gyártót mentesítette a felelősség alól, ha az bizonyította, hogy a hiba a hatóságok által hozott, kötelező érvényű szabályoknak való megfelelésből ered, vagy a termék általa történő forgalomba hozatalának időpontjában a hiba a tudomány és a technika akkori állása szerint nem volt felismerhető. A francia jog ezt a szabályt kiegészítette, hogy a gyártó nem hivatkozhat mentesülésre, amikor a hiba a termék forgalomba helyezését követő 10 éven belül jelentkezik, és nem bizonyítja, hogy mindent megtett a kár elkerülése érdekében. Ennek az alapja szintén az a polgári jogi alapelv volt, hogy aki másnak kárt okoz, felelnie kell. A mentesülést túl radikálisnak és kizárólag gazdasági logikán alapulónak tekintették. Az EU bírósága (C-52/00) nem fogadta el az érvelést, és megállapította, hogy Franciaország nem ültette át megfelelően az irányelvet. Ilyen kontextusban szögezte le Gérard Cornu, hogy „a polgári jog adja a francia népnek azt az általános szervezetet, amely bizonyos társadalmi típust felépít. E társadalom belső rendje, ennek az államnak a polgári felépítése képezi az alapját, amit Franciaország polgári alkotmányának [Constitution civile de la France] nevezünk.”⁸ Ugyanígy a polgári jog egységének lerontása alapvető problémákat vet fel. Cornu professzor szerint a polgári törvénykönyv egységet alkot. A társadalom e kódex három pilléréen, a családon, a tulajdonon és a szerződésen alapul. A polgári törvénykönyv mögött ott van a civis, a francia állampolgár, élete minden pillanatában: gyerek, apa vagy anya, tulajdonos vagy szerződő fél, fogyasztó és vállalkozó és így tovább. Ha a polgári jogot kizárólag piaci fogalmak mentén akarjuk megragadni, akkor az Európai Unió rendkívül leegyszerűsítő nézetet alkalmaz. Az európai civist kizárólag a gazdasági dimenziójára leszűkíteni egyúttal az elszegényített nézőpontot jelöl.

Nyilván ellenérvek is felhozhatók. Az ellentétes álláspont szerint „a nemzetek a múlthoz tartoznak. Nincs már politikai hasznuk, sőt, károsak; a közöttük fennálló versengés okozta a két világháborút, amely Európa hanyatlásához vezetett. Ez az érvelés a következő állításban csúcsosodik ki: Európa egyenlő a békével; az európai egységesülés ötven év békét hozott, így az európai polgári törvénykönyvért való munkálkodás a békéért való munkálkodást jelenti.”⁹ Szintén ellenérv lehet, hogy a magánjog nemzethez kötöttsége viszonylag új jelenség, történetileg létezett a magánjog sokkal egyetemesebb megközelítése (például a *lex mercatoria*, a kereskedők középkori joga egyetemes jellegű volt, amelynek uralmát a nemzetállamok kialakulása és a modern kodifikáció számolta fel).¹⁰ Valójában a *lex mercatoria* egyetemlegessége alapjaiban kérdőjelezhető meg.¹¹

Az valóban vitatható, hogy van-e európai jogi kultúra. Illetve a magánjogi jogegységesítés előtt kell-e létezzen európai jogi kultúra, vagyis egyszer valahogy ki kell alakítani, ha ki lehet, az európai jogi kultúrát, vagy egyszer meg kell alkotni az európai jogot, amely létrehozza ezt a kultúrát. Ez a fentről lefele való jogi építkezés modellje nagyon is ismert Kelet-Közép-Európában. Az 1864. évi román Polgári törvénykönyv¹² sem a 19. században még meglévő feudális-bizánci alapokon nyugvó és lassan modernizálódó jo-

gi kultúrára épült, hanem a nyugati polgári kultúrát képviselő joganyagként, a társadalmi valóságtól idegen módon, mint jogi „transzplantátum” került elfogadásra, de végső soron a gyors modernizáció és felzárkózás eszközeként bizonyult.¹³

A kérdés vizsgálata során nem lehet elkerülni az Amerikai Egyesült Államok magánjogának elemzését. Az Amerikai Egyesült Államok magánjoga egyáltalán nem egységes, mégis, „ez nem akadályozta meg, hogy a világ legnagyobb, legdinamikusabb belső piacát felépítse”.¹⁴

Az eurokraták azt hiszik, „hogy az egységesülés mindig jobb, mint a sokszínűség, és az egységes, de nem tökéletes szöveg (mint annyi rendelet és irányelv) jobb, mint a sokféle, magas színvonalú szöveg. Számukra az a fontos, hogy a jog egyforma legyen mindenütt.”¹⁵ A egységesülés, különösen ennek túlzó formái valójában kiiktatják a jogok közötti versenyt, korlátozzák a kreativitást. És az is tény, hogy a mesterségesen egységesített jogban az azonos szavak valódi jogi tartalma szétfejlődik a kulturális törésvonalak mentén, és egyes államok bíróságainak ugyanaz a kifejezés mást és mást fog jelenteni. Így a jog egységesítése tulajdonképpen jogbizonytalanságot szül. Kétségtelen, hogy az európai integrációs folyamat a tagállamok jogrendjét mennyiségileg felduzzasztotta, számos olyan szabályt kellett kötelező módon a nemzeti jogrendek részévé tenni, amelyeknek nincs közük a társadalmi valósághoz, holt betűnek minősíthetők, mert a társadalmi együttélés vitás gyakorlatában valójában nem előforduló helyzeteket szabályoznak. Így az egy-két tagállam számára releváns normaszövegből az összes többi tagállamban haszontalan, alapok és előzmények hiányában nem érvényesülő jogi ballaszt (holtsúly) keletkezik.

Subszidiaritás. A subszidiaritás elvét is fel lehetett hozni a rendelettervezet ellen. Nemzeti fogyasztói kultúrák léteznek, amelyek részére a legjobb jogi megoldásokat a tagállami parlamentek tudják elfogadni, ők vannak legközelebb a fogyasztókhoz, ők értik meg leginkább a fogyasztók valódi gondjait és elvárásait. Sőt e tekintetben a jogrendszerek közötti verseny hatékonyabb, mint a harmonizáció.

Legitimitás. Az is felmerül, hogy rendelkezik-e az EU legitimitással arra, hogy a meglévő 28 jogrendszer mellé egy 29.-et létrehozson. A legitimitás kérdése teljesen más, mint az alkotmányos alap problémája.

Az opcionális adásvételi jog alapjául az szolgálhatna, ha az EU képes lenne minőségileg és hatékonyságában magasabb rendű jogi terméket előállítani, mint a nemzeti jogrendszerek. Olyan álláspont is létezik, amely szerint erre az EU alapvetően képtelen, mert az EU jogalkotása sok esetben annyira politikai kompromisszumokkal és a nemzeti jogrendszerek összeegyeztetésének nehézségeivel terhelt, hogy az európai szintű jogalkotás végeredménye semmiképpen nem lehet az óhajtott magasabb minőségű jogi „termék”, tehát az így létrejött szabályozás versenyképtelen a nemzeti jogokkal szemben. A legkisebb közös többszörös nem elég a magánjogi kodifikációban. Ez a (német) álláspont azt is sugallja, hogy a közös EU adásvételi jog elsősorban azokban az államokban lehetne népszerű, amelyeknek szerződéses joga kevésbé fejlett. Kérdem én: melyek ezek a tagállamok? Az újonnan csatlakozottak? Nem hiszem, hogy bármelyik kelet-közép-európai szerződési jogot a 21. században fejletlennek lehetne minősíteni.

A tervezet egyik német kritikus a közös európai adásvételi jogot hibás piaci terméknek nevezi. Teszi ezt azért, mert álláspontja szerint a közös európai adásvételi

jog túlzott és fölösleges információs kötelezettségekkel terheli a vállalatot a fogyasztók irányába, a fogyasztók számára indokolatlan szerződésfelmondási, azaz elállási helyzeteket teremt, teljességgel kizárja az eladó felelősségének korlátozását, stb.

Az előkészítés elégtelensége. A közös európai adásvételi jog sokak szerint volt elcsúsztatva: előképei a gazdasági életben nem tesztelt, akadémikus modellek voltak. Másfél év alatt készítették elő, ez megfelelő munkára nem elegendő. Felrótták, hogy a szakértői bizottság nem kapott elég precíz feladatmeghatározást, az Európai Bizottság képviselője vezette a bizottság munkálatait, döntési pontokban a Bizottság álláspontja érvényesült. Ezzel a módszerrel szembeállítható az USA Uniform Commercial Code-ja, amelynek előkészítésében rapportőrök dolgoztak, az őket segítő bizottságok pedig egyaránt álltak az egyetemi szakma és az üzleti élet képviselőiből.

Túlzó paternalizmus. A fogyasztóvédelmi szabályozások kapcsán felmerül mint alapkérdés, hogy az EU nem kezd-e újra és újra paternalista túlzásokba esni. A fogyasztók védelme alapjaiban indokolt, de sokan már túlzónak vélik a korlátolt, felkészületlen, állandó védelmet igénylő, magyarul *buta, de jóindulatú* fogyasztó robotképét, amelyet a fogyasztóvédelmi szabályok körvonalaznak.

Az európai magánjogi jogegységesítés nehézségei

■ **A magánjogi jogegységesítés akadályai.** A közös európai adásvételi jog, legalábbis a bizottsági változat már a Parlamentben megbukott (radikálisan átalakították). A parlamenti változat pedig megbukott, amikor a közös európai adásvételi jogról szóló tervezetet teljesen visszavonták. Ahogy az előbbieken rámutattam, már a Parlamentben elfogadott módosítások gyökeres irányváltást jeleztek. Az eredeti, bizottsági tervezet is szigorúan határozta meg a közös európai adásvételi jog hatályát: csak az azon vállalkozók közötti, illetve vállalkozók és fogyasztók közötti szerződések esetében lehetett volna alkalmazni, ahol a következő két feltétel együttesen teljesül: a) az egyik fél kereskedő kis- vagy középvállalat (nagyvállalatok esetében a tagállamok döntése lett volna, hogy alkalmazhatóvá kívánják-e tenni ezt a jogot), és b) a szerződés határokon átnyúló jellegű (szintén tagállami döntés lett volna, hogy megnyitja-e a választás lehetőségét a belső jogviszonyok számára is).

A legfontosabb, jellegváltó parlamenti módosítás az volt, hogy az Európai Parlament a rendelet alkalmazási körét leszűkítette a távol levők közötti, gyakorlatilag online környezetben megkötött szerződésekre. Az eredeti jogalkotói célhoz képest a fordulat ha nem is 180 fokos, de igen jelentős. Ezzel a változással gyakorlatilag teljesen más szabályozási koncepció alakult ki, mint amire eredetileg számítani lehetett. A rendeletből alapvetően csak az online fogyasztói adásvételre vonatkozó tervezet lett, nem a belső piaci adásvételek, hanem csak a digitális belső piaci adásvételek opcionális szabályozása. Például ha a nagyváradi fogyasztó átszalad autóval a hétvégén Debrecenbe vásárolni, akkor a közös európai adásvételi jog már nem alkalmazható, de ha otthonról vásárol, a számítógépén rendel, akkor igen.

A visszavonási indoklásból is látszik, hogy amennyiben új, módosított tervezet készülne el, ezt az irányváltást tiszteletben tartják: a bizottság is a digitális belső piaci szabályozását tűzi ki célul. Tehát az eredeti bizottsági koncepció, az európai Pol-

gári törvénykönyv irányába mutató elképzelés mindenképpen hosszú távon, a parlamenti irányváltás, úgy tűnik, hogy rövidebb távon bukott meg.

A rendeletjavaslat (vagy inkább az alapötlet) jövője. Az Európai Parlamentben megtörtént jellegváltást (visszavonulás), illetve a Bizottság által a jogalkotási eljárást elszegését alátámasztó érveket (fegyverletétel) tekintve a közös adásvételi jog kérdése egyelőre bármilyen aktualitását elvesztette.

Az alkalmazási terület ilyen irányú módosítása jellegváltás, a fogyasztóvédelem és az online környezet jogalkotási biztonságába történő visszavonulás, amely azzal járt, hogy az üzleti jellegű szerződések szempontjából ez a tervezett potenciális szabályozás elveszti a fontosságát. Az online környezetben létrejövő szerződések között sokkal jellemzőbb a fogyasztói szerződések jelenléte. A határokon átnyúló, de gazdasági társaságok között létrejövő szerződések esetében, noha sokszor jellemző a szerződések online történő előkészítése, megtárgyalása, a szerződések végső aláírására jelenlevők között kerül sor. Tehát az üzleti jellegű szerződések jelentős része kimarad az új koncepció alapján meghatározott célból. E hangsúlyeltolódás következtében a rendelet alapvetően fogyasztóvédelmi célú szabályozással alakulna át, általános jelentősége visszaszorul. Felmerül az egyéb fogyasztóvédelmi szabályokhoz való viszonya, és ebből a szempontból a visszavonási döntés helyes, mert a rendelet eredeti célja végett ez a viszonyrendszer nem volt alaposan végiggondolva. Mi az értelme az ilyen szabályozásnak, ha a nemzetközi magánjog kollíziós szabályai úgyis olyan nemzeti jogrendszerhez küldenek, ahol a fogyasztó védelme megfelelően biztosított (elsősorban a fogyasztó saját állama által nyújtott védelem révén). Egyszóval nem világos, hogy egyáltalán szükséges-e egy ilyen új fogyasztóvédelmi instrumentum, mert ezen a területen nincs szabályozási szükséghelyzet.

Már az alapváltozat kapcsán, de a jellegváltás végett még hangsúlyosabban komoly viták merülhetnek fel azzal kapcsolatban, hogy a Róma I. rendelet a határokon átnyúló ügyletek kapcsán a fogyasztó számára megnyitja azt a lehetőséget, hogy ha az alkalmazandó jog fogyasztóvédelmi standardjai alacsonyabbak, mint a saját nemzeti jog által biztosított standardok, akkor az erősebb fogyasztóvédelmet biztosító szabályokat kérje alkalmazni. A közös európai adásvételi jog viszont önálló fogyasztóvédelmi rendszert állított volna fel, gyakorlatilag kizárva a Róma I. alkalmazását. Csak akkor állt volna a vállalkozó érdekében a közös európai adásvételi jog alkalmazása, ha a fogyasztó tagállamának fogyasztóvédelmi jogi standardjai erősebbek, mint a közös európai adásvételi jog (így elkerülve az adott tagállam erőteljesebb fogyasztóvédelmi előírásainak érvényesülését).

Ez a jellegváltás (a közös európai adásvételi jog online környezetre való korlátozása) álláspontom szerint vitatható, mert elsősorban politikai szempontok indokolják. A jellegváltás jogbizonytalanságot is okoz: ha két fél között online környezetben jön létre szerződés, akkor ez a közös adásvételi jog hatálya alá vonható, ha pedig jelen levő felek kötnek szerződést, ez a jog nem alkalmazható. A megkülönböztetés pusztán kritériuma valójában nem indokolja azt, hogy csak online környezetben, távol levők között létrejövő szerződésekre alkalmazzuk az új közös jogot.

Ez a változtatás a parlamenti szakbizottság jelentésében ráadásul indoklás nélkül maradt, más módosításokat a jelentés röviden indokol, a hatály e mesterséges leszűkítésének viszont nem volt indoklása. Ez az indoklás észszerűen nem is lehetséges, két okból sem: egyfelől irányelvi szinten és az irányelvet átültető nemzeti jogok révén a fogyasztók védelme az online környezetben megkötött szerződések kapcsán rendezett kérdés

(2011/83/EU irányelv), tehát ilyen jogra nincs valójában szükség. Másfelől a rendelettervezet teljes bukását nem akarta az Európai Parlament felvállalni, mert az nem lett volna túl pozitív üzenet az EU részéről. A rendelet bukása helyett a politikai kiútnak a jellegváltás tűnt, amelynek gyakorlati, tényleges hatása minimális lett volna. Amúgy sokan üdvözölték ezt a célmódosulást, például – érthető módon – a közjegyzői lobbipáneurópai szervezete, a Notaries of Europe. A bukást a Bizottság vállalta végül fel, amikor a tervezetet visszavonta (a pozitív indoklás, azaz a digitális kereskedelem „felszabadítása” új jogszabálytervezet kidolgozása révén inkább a kudarcot hivatott elfedni, tekintettel arra, hogy a digitális kereskedelem nem szenved különösebb korlátozásokat).

Ha a rendelet alkalmazási területe valóban így leszűkülne a parlamenti álláspontnak megfelelően, ez nyilván a rendelet jelentőségét is komolyan csökkentette volna. Rögtön felmerült kérdésként, hogy akkor nem lett volna szükséges az eredeti, tágabb célokat kitűző szöveg alaposabb átdolgozása, hogy az új célkitűzésekkel a szöveg még inkább összhangba kerüljön. Ezt a Parlament csak részben végezte el. Ez lehet az egyik oka annak, hogy végül is teljesen visszavonták a tervezetet.

Azok az idealisták, akik a közös európai adásvételi jogban a majdani Európai Polgári törvénykönyv előképét, megvalósulásának első komoly lépését látták, nyilván csalódottak voltak. Nem tartozom ezen idealisták közé, és az ellenérvek szinte mind egyikét legalábbis megfontolandónak tartom.

Lesz-e valamikor, hosszabb távon, nemcsak online szerződésekre vonatkozó, hanem általánosabb közös európai opcionális adásvételi jog, az eredeti bizottsági koncepció mentén? Vagy sokkal több: egységes európai polgári törvénykönyv? Nem tudjuk. Az integrációs folyamatok bonyolultak, az Európát és az integráció jövőjét jelenleg sok szempontból átható tanácsstalanság ezen a területen is érvényesül. Jelen tanulmány célja mindössze annyi volt, hogy konkrét példán keresztül szemléltesse az európai magánjogi és ennek keretében a kötelmi jogi jogegységesítés nehézségeit.

■ JEGYZETEK

1. Az elektronikus kereskedelem amúgy nem nyög rabiga alatt, hogy fel kelljen szabadítania, és nem hiszem, hogy a digitális egységes piacot jelen pillanatban bármilyen jogszabály forradalmasíthatja.
2. A 28 tagállamba – a kézirat lezárásának pillanatában még – Nagy-Britanniát is beleértve.
3. Ezekről a román jog kontextusában lásd Veress Emőd: *Román polgári jog. Általános rész.* 4. kiadás, Forum Iuris Könyvkiadó, Kvár, 2019, illetve Uő: *Román polgári jog. A kötelmek általános elmélete.* 3. kiadás. Forum Iuris Könyvkiadó, Kvár, 2020.
4. Lásd a Tanács 2157/2001/EK rendeletét (2001. október 8.) az európai részvénytársaság (SE) statútumáról.
5. A román társasági jogi tipológiáról részletesen lásd Veress Emőd – Fegyveresi Zsolt – Pál Előd: *Román társasági jog.* 2. hatályosított kiadás. Forum Iuris Könyvkiadó, Kvár, 2020.
6. Gérard Cornu: *Un code civil nest pas un instrument communautaire.* Recueil Dalloz, 2002. 351. Gérard Cornu (1926–2007) jelentős francia polgári jogász, egyetemi tanár volt.
7. A hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló 85/374/EGK irányelv.
8. Gérard Cornu: *Droit civil. Introduction, les personnes, les biens,* 2001, 10e éd., n 257.
9. Ezt az álláspontot kritikusán idézi Yves Lequette: *Vers un code civil européen?* Pouvoirs 2003. 4. 115.
10. A kérdésről lásd Francesco Galgano: *Globalizáció a jog tükrében. A gazdaság jogi elemzése.* HVG Orac, Bp., 2006; Uő: *Lex mercatoria.* Il Mulino, 2016.
11. Vö. Emily Kadens: *The medieval law merchant: the tyranny of a construct.* Journal of Legal Analysis, Volume 7, Issue 2, Winter 2015. 251–289.
12. Lásd Veress Emőd: *Román polgári jog. Általános rész.* 30–31.
13. Pontosán ezekről a mechanizmusokról szól Titu Maiorescu (1840–1917) román ügyvéd, író, politikus alap (tartalom) nélküli (üres) formákról szóló elmélete. Maiorescu álláspontjának a lényege, „szemben az akkori román életben eluralkodó, nyugatmajmoló intézményteremtő divattal”, hogy „minden intézménynek belső szükségletből kell létrejönnie, a művi úton, külső beavatkozásra létrehozott forma ugyanis nemcsak hogy nem életképes, de kompromittálja azt a tartalmat, amelyért létrehozták”. Vö. *A politikában nem hősködni kell, hanem célt érni. Dávid Gyula beszélgetése Balázs Sándorral.* A Hét, 1996. 9–11. 4.
14. Vincent Heuzé, *À propos d'une initiative européenne en matière de droit des contrats,* Juris-Classeur périodique (La Semaine juridique Générale) 2002. I. 152.
15. Yves Lequette: i. m. 102.